

[Transcript] Dagens Eko / Därför kan dödslaviner bli ännu vanligare

Hallå, det här är den nya nyhetspadden Dagens Eko.

Nu börjar vi.

Marie-Louise, vad gör du att risken för lavinolyckor ökar?

Det är fler som rör sig i fjällen och vill gärna åka offpist.

Men det kan också ha med klimatförändringarna att göra.

Det här är Dagens Eko med Robin Olin.

I dag om varför fler riskerar att öa i lavinolyckor?

Det här var i slutet av en helt gudomlig dag.

Det hade fallit en massa snö och då var det därför vi var där.

Det är den vackraste miljön som kan tänka dig.

Det här är dyliska lilla sveitsiska byn.

Allt är ett magiskt allt landskap och klaublohimmel.

Det är vårvinter 2022.

På ryggen har Marcus Erström en lavinryggsäck med en sändare

och en slags airbag som man kan lösa ut med en spak för att bli hittad i snön.

Han och två vänner följer en guide. De har tagit av sig skitorna

och går uppåt från skidliften över en bergskam.

Där ska de åka off-pist.

Vi åkte hela den här dagen. En helt fantastisk dag.

Jag var ganska nöjda och jag hade på känn på nåt konstigt sätt att jag är ganska färdig.

Men så var det ändå som att jag var ett år till.

Och sen har vi tagit en 3-4-svänga, så har jag ljudet av när man sprenger en lavin.

Ett doftljud. Jag tittar över axeln. Jag ser ingenting.

Jag får fortfarande åka.

Och sen blir det bara mörkt.

Då har det hela bergkannen ovanför och mullit ner.

Och kommer i ryggen på mig. Jag tänkte bara, nu dör jag, nu dör jag.

Så kom jag på ganska sent. Jag måste ju dra i den här lavindrycksecken.

Och så försöker jag dra i den. Det är som en spark man har.

Jag försöker dra, så jag kan inte hitta den. Jag får inte ta på den.

Och det börjar bli trögt, så det är som åka i cement.

Det blir trögare och trögare. Jag tänker vilken Lucy är.

Nu håller jag på att dö, och jag kan inte ens dra i den här lavindrycksecken.

Och sen stannar allting upp.

Och det är som att sitta fast i cement.

Jag har inte rullat runt. Den var i samma åkställning hela vägen ner.

På nåt konstigt sätt går det och andas.

Det har undrat efteråt hur fast det går till.

Jag tänker där och då igen för andra gången att nu dör jag.

Men känner på nåt sätt nåt konstigt lugn.

Jag vet att jag ska dö, liksom. Jag har på nåt sätt för lik.

Men den tanken är en konstig sak och upplevelse.

Och sen på ett trodslag så vänder alltihopa.

För då hör jag rösten av guiden.

Jag trodde att det låg i lavinen också.
Marcus, Marcus, hur är det här?
Och då fattar jag ju där i ögonen när jag kommer att få leva, liksom.
Alla i Marcus grupp överlever.
Men dagen efter får de veta att en annan grupp med svenskar-
som varit i närheten inte alls haft samma tur.
Då var den andra stora lavinen i Österrike.
Det är inte så långt ifrån den området.
Vi har talat om den när vi var på plats där. Det var fem personer.
Och att en hade klarat sig.
I år har ytterligare ett antal uppmärksammade lavinolyckor skett.
I Alperna och nu senast också i Norge.
Och ovanligt många svenskar finns bland dödsoffren den här säsongen.
Gäst är Marie-Louise Kristola, klimatkorespondent.
Ja, Marie-Louise, vi har ju sett ett antal tragiska fall.
Under våren, när det är svenskar som lågat ut för lavinolyckor.
Vad är det som har hänt?
Ja, det har varit flera väldigt tragiska fall.
Och fler än på många år faktiskt nu, sju personer hittills.
Han var en riktig frisk flekt och det är så jag kommer att minnas om honom.
I januari gick en 30-årig svensk man bort i en lavinolycka i Rauma, i Norge.
Soldaten på att träffas okontaktbar, hjärtlungräddning påbörjas omedelbar.
I februari gick en 23-årig man bort i en lavino på Kevney Keise.
Männen var hemhörande i Norrland och Göteland.
I början av mars omkom två svenska män i 20-års-åldern-
när de åkte off-pist nära skidorten Verbier i Schweiz.
Bara några dagar tidigare hade en svensk man i 50-års-åldern omkommit-
i en lavinolycka i Marmora, i Italien.
Ytterligare än svensk kvinna har hittats död efter en lavini-
i den italienska skidorten Kormajör under söndagen.
Sedan tidigare var det bekräftat att en svensk kvinna i 25-års-åldern-
omkommit i lavinen.
Och så nu i slutet av mars omkom två svenska 25-åriga kvinnor-
i samband med en lavin i Italien.
Är det ovanligt många döds- och lyckor den här vintern?
Är det ovanligt många döds- och lyckor med svenskar involverade?
Utöver det här har många svenskar skadats-
också i olika lavinolyckor under våren.
Vad är det som händer då när man råkar ut för en lavin?
Den direkta orsaken till att människor startar laviner-
är att det blir en extra tyngd på snötäcket.
Men det måste också vara vissa förutsättningar i själva snön-
som leder fram till det här raset.
Då kan man ju prata om olika sorters laviner.

[Transcript] Dagens Eko / Därför kan dödslaviner bli ännu vanligare

Flaklavin är kanske den vanligaste.

Det är ju så att det finns olika lager av snö i snötäcket och vissa är mjukare än andra, vissa är hårdare.

Men när de här mjuka lagren kollapsar då kan stora sjok av snö börja glida.

Sen kan det vara en slask lavin. Det är en annan variant.

Det anar man nästan.

Som uppstår när temperaturen stiger.

Då kan det vara smältvatten som rinner under snön så att snötäcket brister och börjar glida ner längs berget.

Sen finns det lösnö, laviner.

De börjar då i en punkt i snöns övrsta lager.

Och drar med sig mer snö.

Människor i kombination med de här olika snö förutsättningarna?

Ja, det kan man säga. Hur mycket berget lutar också, det är också viktigt.

Men sen är det också så att lavinfaran och stabiliteten i snötäcket kan skifta med vädrets växlingar.

Så att ett mer omväxlande väder ökar risken för laviner.

Då ska man tänka att det inte bara vädret är den aktuella dagen som spelar roll.

Det handlar om hur vädret har varit hela vintern.

För det ligger lagret där i snö.

Ja, det påverkar ju de här olika snölagren.

Och därför kan det vara väldigt svårt för oss enskilda människor

att använda dagens väder som ett säkert tecken på om det är liten eller stor lavinfara.

Det är juli 2022.

På Marmolata, det högsta berget i regionen Dolomiten i Italien går människor längs en vandringsled.

Vädret är ovanligt varmt, också här uppe på hög höjd.

Solen steker.

Ovanför vandrarna, uppe vid toppen, Pontarocca, kommer plötsligt en serak.

Så kallas den när glaciären spricker och ett stort isblåklossnar.

Det här är runt 80 meter brätt och 30 meter högt.

Och drar med sig is, snö och sten i en 210 000 ton tung lavin som sliter med sig i vandringsleden.

Räddningsarbetare som efteråt genomsöker området med helikopter beskriver stora sten och isblåk överallt.

Och att de tillfälligt fått avbryta sökningen

på grund av att de höga temperaturerna kan orsaka ännu fler laviner.

Totalt hittas elva människor döda, och ytterligare ett antal skadade.

Idag surger Italien, säger den dåvarande Premierminister Mario Draghi när han besöker området.

Han står framför en röd brandbil, omgiven av räddningsarbetare.

Och så pekar han på att den här typen av olyckor riskerar att bli vanligare med klimatförändringarna.

Det man hör här, den här sortens lavin-
är ju nästan omöjlig att överleva om man råkar ut för det här.
Alltså, det är kanten av en glasjär som ramlar ner och drar med sig-
en massa grus och sten och väldigt, väldigt tungt hörde vi ju här också.
Så det här är väl nästan den värsta formen.
Men vad vet vi egentligen om hur klimatförändringarna påverkar just glasjäror?
Ja, där ser vi ju att glasjäreorna smälter över hela jorden-
på grund av att vi har en global uppvärmning.
Så det är tydligt.
Och gäller det också på vintern.
För jag menar här har vi till exempel på sommaren där det är så tydligt-
att det smälter på grund av att det blir varmare.
Men ökar de här riskerna då möjligtvis också i vinterlandskap?
Ja, lavinner kan ju gå i bärsområden där det inte finns glasjäror.
Och man har egentligen för lite statistik för att kunna säga om de kommer oftare.
Däremot pågår det väldigt mycket forskning och vi kommer att veta mer om fem, tio år.
Däremot kan man säga att de väder och snöförhållanden-
som är med och påverkar om risken för lavinner ökar.
De förändras mycket snabbare nu och det har med klimotförändringen att göra.
Om man tittar på den där fryspunkten-
den där har flyttats uppåt med 200 höjd meter på hundra år.
Så den förändringen går ganska snabbt.
Det kan alltså regna till exempel högre upp-
i fjället än vad vi har varit vana vid tidigare.
Och det kan också tina snabbare.
Det kan också vara så att där det tidigare var kärle och fruset i marken-
så att all snö som följ på marken där bildade snabbt ett ganska stabilt underlag.
Den finns ju inte längre på samma höjdnivåer som tidigare.
Det kan vara nu mer så att snön faller på varm mark.
Då kan det vara så att den här första snön blir instabilare.
Det här har att göra med att klimatet förändras så att det blir varmare.
Och då blir det svårare för guider till exempel på vintern och avgöra?
Det kan bli svårare, framför allt ner i arpen.
Väldigt vana bergsguider i Chamonix till exempel vittnar redan om-
att det är mycket svårare och att de också är överraskade över hur snabbt de här förändringarna går
på vissa ställen.
Det är så jäkligt. Det är så otroligt vackert.
Jag hoppas att ni som kollar på detta där hemma har riktigt bra dag.
Det är en klar blå himmel i dag, vilket känns riktigt, riktigt underbark.
Vad är det som får dig att åka tillbaka till Sant Anton år efter år?
Bra område. Det finns mycket att göra här.
Sen får man... Man ska inte sticka under stul och man är här för att åka lite offpist.
Svenskar älskar skidåkning och söker sig ofta till alfranärer.
Färgerna är helt mycket större och även lätt för komliga.

[Transcript] Dagens Eko / Därför kan dödslaviner bli ännu vanligare

Vi får se om vi ska åka ner sen, om vi ska knata upp dit, om det är värt det och sen åka ner där borta.

Därför händer ofta olyckor i alfranärerna med svenskarimolderande.

Marie-Louise, vad kan man då göra om man ändå vill ge sig ut och åka offpist?

I de här möjligtvis mer riskabla förhållandena?

Vi kanske ska tänka på att många av oss är tekniskt, så är vi duktiga skidåkare.

Men att vi inte alls har den här kunskapen om naturen som vi skulle behöva för att vara säkra då.

Man kan lyssna efter tecken om det suckar i snön. Ni kanske har hört det här.

Det betyder egentligen att det går en lavin någonstans. Det kan ju vara väldigt, väldigt små laviner.

Men det kan också vara ett tecken på att, oj, här kanske jag inte ska vara i just det här området.

Sen kan man tänka på att undvika läsidor av berget.

Där samlas det mer lös nu, som bara läcker sig där.

Det är också där man kan se de flesta såna här hängdriorna.

Där går många laviner.

Och sen så finns det ju mycket utrustning som man kan använda nu för tiden, förstås.

Såna här ryggsäckar som blåser upp sig om man skulle hamna i en lavin.

Eller de här transpondererna som ger ifrån sig signaler så att man kan lättare bli hittad.

Jag pratade faktiskt med en glasjolog som också är väldigt duktig skidåkare.

Han var med om en stor lavin på 80-talet.

Och han hade då just innan det läst en artikel där det stod att bästa sättet att klara sig om man hamnar i en

var att se till att man själv snurrar runt sin egen axel.

Då kan man på något sätt hamna med lite tur ganska högt upp i laviner.

Och det kom han på där mitt under när han själv drogs med många, många, många hundra meter.

Och det tror han var det som räddade honom.

Men du, Marie-Louise, en annan möjlig utgång är ju att snön allt mer försvinner så färre ens i ute åker.

Ja, det kommer ju på vissa ställen till en punkt där man inte heller kan göra det.

Den här glasjologens som jag berättar om som var med i lavinen också.

Han var faktiskt med och grundade en organisation Protect Our Winters.

Och det handlar just om skidåkare som älskar sin sport.

Och som är väldigt engagerade just för att försöka få ha den kvar så länge som möjligt.

Det vill säga hejda klimatförändringarna.

Så på kort sikt handlar det om att som skidåkare lära sig att läsa av naturen.

Men på längre sikt respekterar den, eller vad ska man säga?

Ja, ta hand om den bättre skulle jag säga.

Vill vi kunna fortsätta åka skidor i många decennier framöver på de här fantastiska vita vidderna?

Då har vi stor anledning att försöka hejda de här pågående klimatförändringarna.

-Tack, Marie-Louis. -Tack.

Markus Erström, som överlevde lavinolyckan i Schweiz förra året.

Han tänker mycket på den där lavinerygsäcken han hade på sig.

Han minns hur han, medan han tumlade fram i snön, inte lyckades lösa ut den.

Men när guiden sen gräver fram honom ur snön, som sitter packad runt hans kropp hård som cement.

[Transcript] Dagens Eko / Därför kan dödslaviner bli ännu vanligare

Då visade sig att det där med rygsäcken inte riktigt verkar stämma.
Jag kunde inte ens dra i lavinerygsäcken och säga att jag hade gjort allting rätt.
Jag ser kanten på din lavinerygsäck och han pratar igenom snön.
-Den räddar inte i mitt liv. -Har du en löst utav sig själv?
Jag vet inte. Jag vet att jag inte drog den där.
Jag undrar om jag fick hjälp av det på något sätt.
-Jag tror inte på sånt egentligen. -Men just i det här läget...
-Det är en slags ängla vacknad. -Ja, faktiskt.
I somras återvänder Markus till Schweiz. Tillsammans allt by.
Han vill se platsen igen, säger han.
Den vackrasta av platsen är Jungfrau och Glaciären och en liten stuga längst ner.
I den här altbacken med kossor och två hökar var det som fler går omför.
Det var för att få slut en cirkel och få ett slut på det här.
Det har varit ett sätt för mig att gå vidare.
Det fanns en symbolik om i de här fåglarna som var oanför oss i backen.
Det är svårt att inte ta in naturen i det och hur liten man är på det hela taget.
Ja.
Och det var allt från Dagens Eko. Vi hörs igen imorgon.
Programledare var Robin Olin, gäst Marie-Louise Kristola.
Och producerade gjorde Karl Kadhammar.
Mila oss gärna på dagenseko-snabela-sverigsradio.se.